

Zaman Gazetesi

Herkül Millas

06.11.2012

Geçmişte yaşanmış ve şu an yaşanan tatsız, acı ve haksız uygulamalar kabul edilip neden oldukları yaralar sarılıp tedavi edilmezse huzura kavuşmak zor.

Bunu herkes kabul ediyor ve sanırım çoğumuz da bu yönde en iyi niyetle çalışıyor. Sorun bu ilkelerin kabulünde değil, “tatsız, acı ve haksız” olanı görebilmekte. Birinci adım görmektir; ama bu hiç de kolay değildir. Görmek sanıldığı gibi basit bir olay değildir. İnsanlar aynı nesneye (ve olaya) bakarken farklı şeyler görür. Bazen farkında bile olmadan işine gelmediği için, bazen gördüğü eğitim sonucunda, bazen gördüklerinden utandığından ve korktuğundan veya başka nedenlerden bakar ama farklı şeyler görür. Aynı biçimde, farklı şeylere bakarken de aynı şeyleri görebilir. İnsan dediğimiz böyle bir şeydir!

Bunlar aklıma geçenlerde (31 Ekim) gazeteleri tararken geldi. Haber şöyle: “Berlin’de yeni Türkiye Büyükelçiliđi binasının açılışına da katılan Başbakan, Almanya’nın Ankara’ya Alman vatandaşı bir Türk’ü büyükelçi göndermesini istedi. Başbakan Erdoğan, Berlin Büyükelçisi Hüseyin Avni Karslıoğlu’nun Almanya’da doğup büyüdüğünü hatırlatarak, ‘Yarın Şansölye Merkel’e de söyleyeceğim. Siz de aynı şekilde burada doğmuş büyümüş Türklerden Alman vatandaşı birini Ankara’ya büyükelçi atayabilirsiniz’ teklifinde bulundu.” Cümlede “aynı şekilde” lafı geçiyor. Bu cümleyi üç kere okumam gerekti. Anlamını çıkaramıyordum. Sonunda farklı

şeylere bakan başbakanın aynı şeyleri gördüğünü anladım! Tayinlerde her halükarda Türkler öncelikli seçilmeli görüşü savunuluyor. Merkel de, “aynı şekilde” Alman büyükelçilerinin Türkiye’de büyümüş Almanlardan, Türkiye büyükelçilerinin de Türkiye vatandaşı Almanlardan olmasını isterse ne olacak? Merkel’e böyle bir öneri götürülürken konunun ilgili danışmanlarla konuşulmadığını düşünemeyiz. Yani “görmezlik” ve çelişki tek bir kişinin sorumluluğu değildir. Türk tarafı bütün olarak farklı şeylere bakıp benzer durumlar görmüştür. Etnik kimlik işte tam da böyle çalışır. Etnik ve milli açmazların berisinde bu “görmezlik” yatar. Buna empati eksikliği de denebilir, çifte standart da. Kimliklerimiz yüzünden birinin ölüm gördüğü yerde başka biri şov görüyor; birinin kutlamasını başkası anarşi ve tahrik olarak algılıyor; birinin insan hakkı dediğini başkası isyan sayıyor. Görme özürü gibi farklı şeyler gördükçe veya farklılıkları seçemezsek tabii ki anlayamayız.

ULUS DEVLETİN EĞİTİM ÇIKMAZI

Ama bu eksiklikleri teşhir etmek ve bir eleştiri mühimmatına dönüştürmenin bir anlamı da yoktur. Milli, dini ve benzer kimlikler var oldukça farklı yorumlar da (ve “görmeler” de) kaçınılmaz olarak var olacaktır. Görmezlik bir yerde normaldir; yani “yaygındır” demek istiyorum. Bu alanda sonsuz örnekler vardır. Bu çelişkileri her an yaşar ve yaşatırız ama göremeyiz. Kız alıp verdik deriz, oysa yalnız almışızdır; milliyetçilerin saldırılarını kınarız, oysa kendi milliyetçilerimizi kahraman sayarız; önyargılıdırız deriz, oysa biz de tıpatıp öyleyizdir; onlar ırkçıdırız deriz, oysa bu genellememiz ırkçı bir genellemedir; uyumlu geçmişten söz eder, kılıç zoruyla sağlandığını fark etmeyiz; saldırdıklarında hakkımızdan söz ederiz, biz saldırırken çocuklar gibi şen olabiliriz; yapmayın diye tavsiyede bulunur, tıpkısını yaparız; demokrasi ister demokrat olmayız; özgürlük ister, özgürlükleri kısınarız. Bu örnekleri çoğaltmak kolay, ama bu yetmiyor. Bu yetersiz uygulamanın kaynağını “görmek” gerek.

Açmazda ve umutsuz muyuz? Kısmen öyle. Ama konunun uzmanlarına göre isteyenler için yardımcı yan yollar vardır. Kimliklerin sınırlayıcı yanlarının olduğunu kabul edebilenler bu alanda daha şanslıdır. Eksikliklerini peşin kabul edenler, eksikliklerini sınırlayabilir ve azaltabilir. Bu bir paradoks değildir; kusurunu kabul edenin kusuruna karşı koyabilmesine benzer bir durumdur. Kıskaç veya korkak veya tembel vb., olduğunu kabul eden bir insan bu kusurlarına karşı koyabilir. Öyle olup bu durumunu kabul etmeyenler kusurlu kalır. Psikolog ve psikiyatrların tedavi yöntemlerinin temel yaklaşımı bu değil mi? En başta kendimizi (kusurlarımızla) bilebilmek. Ama tabii bu duruma varmak bir kültür ve eğitim meselesidir de. Yani olay bir yerde bir karakter olayıdır. (Karakterin ne olduğu konusunda kafam oldukça karışık, şimdilik ne olduğunu bir yana bırakalım, farklı karakterlerin varlığının kabulü ile yetinelim!) Her şeyi biliyorum havasındaki otoriter karakterde olanlar bu konuda daha şanssızdır.

Psikolojinin henüz gelişmediği eski dönemlerde, yani geleneksel toplumlarda, kendini bilene alçak gönüllü de denirdi. Kendini bilen, küçük dağları kendinin yaratmadığını bilir. Alçak gönüllü olmak “her şeyi ben bilirim”in tersi gibidir. Böyle insanlar az konuşur, çok dinler. Çok düşünür ve okur, az konuşur. Az tavsiyede bulunur, tavsiye dinler. Ama böyle olmak bir yerde aldığımız eğitime ve büyüdüğümüz çevreye bağlıdır. Şans işidir belki: karakterimizin esiriyizdir! Çevremiz, eğitimimiz, doğuştan olan sinir sistemimiz –bütün bunlar- kimliğimizi oluşturur ve bizi sınırlar ve yönlendirir.

Tek umut ışığı, bu durumu görebilmektir. Görebilen, kendine çekidüzen verebilir. Tabii bir kısır döngüdür bu durum: görebilmek için belli yapıda olmak gerek, belli yapıda olmak için görebilmek gerek! Eğitim bu konuda yardımcı olabilir. Oysa bugünkü eğitim hiç yardımcı olmuyor. Ulus-devletlerin eğitimi tam da bu konuda önyargıları, çifte standardı, hatta ırkçılığı ve her türlü bağnazlığı pekiştiriyor. Ulusal özgüven adına kişisel alçak gönüllü bilgeliği yaralıyor. Sonunda kendini sorgulamayan ve her konuda kendi görüşünün en doğru olduğuna inanan insanlar örnek kişiler sayılıyor. “Bizim gibisi yoktur” (dolayısıyla “benim gibisi de yoktur”) söyleminin bedeli budur: aşırı bir özgüven, dolayısıyla başkasının söylediklerine kulak asmamak, kendi görüşünden kuşku duymayıp pervasızca inisiyatif almak, sağa sola tavsiyelerde bulunmak ... aynaya bakmak gereğini duymadan.

Bunca çözülemeyen sorunun birikmesinin arkasında yeteneksizlik yatıyor kuşkusuz. Ama bu yeteneksizliğin temelinde “görememezlik” yatıyor. Diplomatik bir heyetin, Berlin gibi bir başkentte Almanya şansölyesine de tavsiyelerde bulunurken böylesine çelişkiye düşmesi beni kara kara düşündürdü: “aynı şekilde” acaba başka neleri görmeden hatalar yapıyoruz, hiç fark etmeden açmazlara giriyoruz? Olaylara acaba hangi sıklıkta “ötekinin” açısından bakamıyoruz?